

A. YÜKLEMİNİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Cümleler yüklemine göre, yani yüklemi oluşturan sözcüğün türüne göre iki çeşittir. Bunlar fiil ve isim cümleleridir.

1. Fiil (Eylem) Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiilden oluşan cümlelere **fiil (eylem) cümlesi** denir.

Örnek:

- Çeşmeden çamurlu su **akıyordu**.
- Kardeşim **hasta oldu**.
- **Vazgeçti** geziye gitmekten.
- Elleri ceplerinde deniz kenarında **dolaşır**.

2. İsim (Ad) Cümlesi

Yüklemi isim veya isim soylu bir sözcük olan cümlelere **isim cümlesi** denir.

Örnek:

- Çocuklar **okulun bahçesindeydi**.
- Bu soru **zor değil**.
- Amacımız sınavı **kazanmaktır**.
- Köyde çok çeşitli bitkiler **vardı**.
- **Bendeydi** bütün işlerin sorumluluğu

B. YÜKLEMİNİN YERİNE GÖRE CÜMLELER (ÖGELERİNİN DİZİLİŞİNE GÖRE)

Ögelerinin dizilişine göre cümleler de diyebileceğimiz bu tür cümlelerde yüklemi bulup yüklemün öge dizilişindeki yerine bakarız. Cümleyi, yüklemün yerine göre kurallı cümle, devrik cümle veya yüklemün cümlede bulunmamasına göre eksiltili cümle olarak adlandırırız.

1. Kurallı (Düz) Cümle

Yüklemi sonda olan cümlelere **kurallı cümle** denir.

Örnek:

- Bu sabah çok erken **kalktım**.
- Konuşmaları anlamak için **kulak kabarttım**.
- Çözemediği sorularda ona **yardım ettim**.

2. Devrik Cümle

Yüklemi sonda olmayan cümlelere **devrik cümle** denir.

Örnek:

- **Açılan bir gülsün** sen.

- **Masmaviydi** küçük çocuğun gözleri.
- Büyük bir umut **kapladı** yüreğimi.

3. Eksiltili Cümle

Yüklemi olmayan cümlelere **eksiltili cümle** denir. Eksiltili cümlelerde yüklem olmadığı için anlam tamamlanmamıştır. Bu tür cümlelerin sonunda üç nokta (...) bulunur.

Örnek:

- Senin yanında ne dert ne tasa...
- Kiminin parası, kiminin duası...
- Harman yel ile, düğün el ile...

C. ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

1. Olumlu Cümle

İş, oluş veya hareketin yapıldığını, gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildiren cümlelere **olumlu cümle** denir.

Örnek:

- Bütün gün evde oturdum.
- Yarın yağmur yağacak.
- Bakkalda ekmek var.

UYARI: Kötü bir değer yargısı taşıyan bazı cümleler de anlamca olumludur.

Hırsız, kasadaki tüm paraları **çalmış**.

Bu cümlede geçen "çalma" fiili, kötü bir davranış olmasına rağmen bildirilen iş gerçekleştiği için cümle olumludur.

UYARI: Bir cümlede iki tane olumsuzluk unsuru varsa, o cümle anlamca olumludur.

Bu soruyu yapamayan yok. (Herkes yaptı.)
(*Biçimce olumsuz anlamca olumlu bir cümledir.*)

Bu bahçede güzel çiçekler yok değil. (Güzel çiçekler var.)
(*Biçimce olumsuz anlamca olumlu bir cümledir.*)

2. Olumsuz Cümle

İş, oluş veya hareketin yapılmadığını veya gerçekleşmeyeceğini bildiren cümlelere denir.

Kelimelere “-me, -ma” olumsuzluk eki, “-sız,-siz” ekleri; “değil”, “yok” sözcükleri veya “ne...ne” bağlaçlarından biri getirilerek yapılır.

Örnek:

- Bütün gün evde oturm~~adım~~.
- Yarın yağmur yağ~~may~~acak.
- Yemek çok lezzet~~siz~~di.
- Bakkalda ekmek ~~yok~~.
- Beni ~~ne~~ aradı ~~ne~~ sordu.

3. Soru Cümlesi

İş, oluş ya da hareketin yapıp yapılmadığını, gerçekleşip gerçekleşmediğini soru yoluyla öğrenmek için kurulan cümlelere denir.

Örnek:

- Hangi takımı tutuyorsun?
- Bizi dün kim aradı?
- O da bizimle gelir mi?

4. Ünlem Cümlesi

Sevinç, korku, üzüntü, heyecan, şaşkınlık gibi duyguları ifade eden cümlelere ünlem cümlesi denir. Ünlemlerin veya içerisinde ünlem bulunan cümlelerin sonuna ünlem işareti (!) konur.

Örnek:

- Sakın ha, dediklerimi unutma!
- Yaşasın, sınavı kazanmışım!

D) YAPISINA GÖRE CÜMLELER

1. Basit (Tek yükleml) Cümle

Tek yüklemi bulunan, tek yargı bildiren cümlelerdir.

Örnek:

- Çalığışu romanı Reşat Nuri Güntekin' e aittir.
- Seninle bir daha görüſmeyeceğim.
- Sait Faik, Türk edebiyatının en büyük romancılarındandır.

2. Birleşik Cümle (İçinde Fiilimsi Bulunan Cümle)

İçinde fiilimsi bulunan cümlelere denir. Fiilimsinin yer aldığı bölüme yan cümle, asıl yüklem bulunan bölüme de temel cümle denir.

Bir cümlede kaç tane fiilimsi varsa o kadar yan cümle var demektir.

Örnek:

- Beni soranı, gördün mü?

Yan Cümle Temel Cümle

- Çalışarak kazanırsın.

Yan Cümle Temel Cümle

- Beni dinleyen herkese teşekkür etmek istiyorum.

Yan Cümle

Yan Cümle

Temel Cümle

3. Sıralı (Birden Çok Yükleml) Cümle

Anlamca alakalı birden çok cümlenin virgül ya da noktalı virgüllerle bağlanarak oluşturdukları cümlelere birden çok yükleml cümle (sıralı cümle) denir.

Örnek:

- Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.

1. Cümle

2. Cümle

- **Bu cümlelerde öge ortaklığı olabilir.**

- Beni aramış , bulamamış.

(*O beni aramış, o beni bulamamış.*)

(özne ve nesne ortak öge olarak kullanılmıştır)

- Annem eve girdi, babam telefonla aradı.

1. Cümle

2. Cümle

(Ortak öge yok. Bağımsız sıralı cümle)

4. Bağlı (Bağlacı Olan) Cümle

Bağlaçlarla birbirine bağlanmış birden fazla cümleden oluşan cümle grubudur. Bağlacın cümleleri bağlaması gerekmektedir.

Bağlı cümlede cümleler birbirine *ama, ancak, fakat, lakin, ne var ki, ne yazık ki, yalnız, çünkü, oysa, oysaki, mademki, ve, veya, ne ... ne ..., hem ... hem ..., halbuki* gibi bağlaçlarla bağlanır.

Örnek:

- Erkenden kalktım ve yola çıktım.

1. Cümle

2. Cümle

Yorgunum ama toplantıya mutlaka katılacağım.

1. Cümle

2. Cümle

Ne sair yaş döker ne âşık ağlar.

1. Cümle

2. Cümle

